

Reinens tilpasning til lavbeitene

Reinen kan ikke beite på det samme arealet året rundt; til det er ikke beite-tilgangen stor nok. Dyret må vandre for å utnytte det spinkle naturgrunnlaget.

Reinens mulighet til å utnytte evnen til vekst og formering reduseres hvis den utsettes for stengsler i sin fri ferdsel. For å forstå virkningen av at den fri ferdselen hindres, må vi forstå reinens bestandsmessige reaksjoner under de sterkt begrensende miljøbetingelser som den lever under i dag.

ENDREDE MILJØBETINGELSER

Best innsikt får vi ved å studere villrein som lever under endrede miljøbetingelser innenfor sitt opprinnelige utbredelsesområde.

Noen villreinstammer er stengt inne på deler av sine tidligere utbredelsesområder. De som lever på sitt gamle vinterbeiteland, har overflod av vinterbeiter. Andre har knapphet om vinteren, men overflod av sommerbeiter.

Reinens tilpasning til lav som vinterbeite, er dens mest karakteristiske særtrekk. Ingen andre klauvdyrarter har tilpasset seg til å utnytte lav så godt som reinen, hverken anatomisk, fysiologisk eller adferdsmessig.

INTENSIV BEITING

Minker tilgangen på lav, erstatter reinen lavinntaket med blader og strø som har lavere næringsverdi. Hvis en reinstamme beiter intensivt på de samme lavmattene i flere år, vil mattene raskt nedbeites, siden lav vokser svært seint. Hindres reinen i å vandre, vil lavmattene forringes raskt. Det samme skjer hvis stammen blir for stor i forhold til mengden av lavmatter innen leveområdet.

Villreinkalver og beitekvalitet: Vinterbeitene avgjør overlevelsen

Foto: TERJE SKOGLAND

Vinterbeiter med tetthetsavhengig matbegrensning bestemmer flere forhold i en villreinstamme: Overlevelse fram til fødsel og første del av dieperioden, fjorårskalvenes vinteroverlevelse, fødselstidspunkt og fostervekst i siste del av svangerskapet, dieperiodens lengde — og tannslitasje.

Sensommerbeitenes kvalitet synes å påvirke simlenes fettlagring og eventuelle vekst etter opnådd alder for kjønnsmodning. Har stammene identisk gode vinterbeiter, men ulik kvalitet på sommerbeitene, synes det ikke å være stor forskjell i rekrutteringen. Derimot synes sensommerbeitenes kvalitet å påvirke egg-løsning, som kan føre til senere kalvingstidspunkt.

Miljøforholdene, som kvaliteten på

sommerbeitene og forholdene under siste del av svangerskapet, kan trolig påvirke kjønnsforholdet på fosterstadiet og den tidlige kjønnsavhengige overlevelsen etter kalving.

Værforholdene, spesielt snøforholdene, har avgjørende betydning for fjorårskalvenes overlevelse i fjellområder med oseanisk klima.

Klima i kombinasjon med en helt nedbeitet lavressurs eller liten tilgang på alternativ vinterføde, kan regulere størrelsen på en villreinstamme.

Lav

inneholder vesentlig lett oppløselige karbohydrater, men for lite proteiner til at reinen kan vokse på dietten. Men den kan legge opp fettreserver på lavbeite om høsten, en svært viktig reservenæring for simlene under kalving og den energikrevende diingen tidlig på våren.

Fettagrene bygges opp forskjellig

Fettagrene hos simler og bukker bygges opp i forhold til deres ulike reproduksjonsstrategier.

I løpet av vårtrekket skiller kjønnene lag både geografisk og høydemessig. Simlene velger kalvingsplasser på høytliggende, karrige plasser i landskapet hvor det er vanskelig for rovdyr å finne dem. Her forbruker de fettreservene sine på å fø seg selv og die de lite mobile kalvene på et karrig beitegrunnlag.

BUKKENE BYGGER SEG OPP

Bukkene trekker derimot ned i terrenget og møter våren og groen i den øvre del av fjellskogen. De skal bygge seg opp så tidlig som mulig for å sikre nok energi til store gevir og høy vekt i brunstkampen, dessuten fettagre til å tåle brunstperioden uten mat.

Etter vinteren er bukkene helt tømt, men allerede sist i juni har de større reservelagre av fett enn de diende simlene, som har brukt opp sine reserver i den første dieperioden.

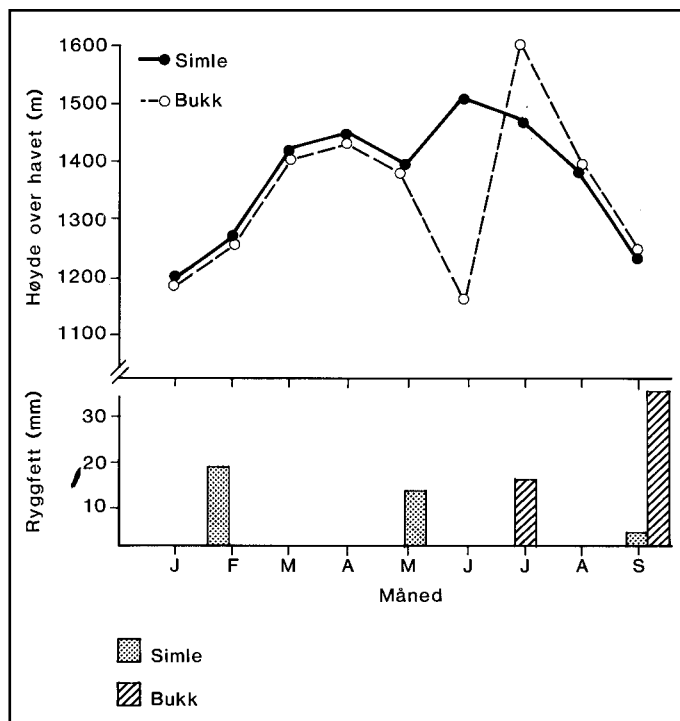
SIMLENE FORSAKER BEITER

Differansen i fettagre i juni kan også sees som en følge av at simlene på grunn av rovdyrfaren forsaker bedre beiteområder i forbindelse med kalving og oppfostring.

Fordi simlene gjennom sin tilpasning er «programmert» til å verne seg og sitt nyfødte avkom, vil de søke kalvingsområdene først og fremst for å verne kalven på bekostning av egen tilgang på tidlig vårbeite i lavlandet. Uten fettagre står de derfor svært dårlig rustet til kalvingen i høyfjellet.

Simlene velger en vandringsstrategi under kalvingen når tilgangen på de

Bukk og simlers høydefordeling i løpet av året på Dovrefjell, og deres sesongvise fettagre målt som tykkelsen i mm av ryggfettlaget.

høytliggenede, kuperte områdene mangler. Hele stammen er i bevegelse i kalvingsperioden. Etter hvert som simlene kalver, blir de værende igjen alene og spredt; dette forhindrer konsentrasjon av nyfødte kalver, som er et lett rovdyrbytte.

Både kjønnenes ulike formeringsstrategi og formeringsbyrden er derfor utslagsgivende for den ulike betydning som utsnitt av reinens totale naturgrunnlag i tid og rom har.

HELHETEN AVGJØRENDE

Det er derfor ikke spørsmål om vinter eller sommerbeitene er en begrensende faktor; det er helheten som er avgjørende. I hvilken grad reinen kan utnytte sin tilpasning fullt ut, må derfor også sees i forhold til kjønnsrollene. Den helhetlige økonomisering av matressursene til formering blir derfor også et kompromiss mellom beitevalg, vernevalg og eget vedlikehold og egen overlevelse.

Sannsynligvis finnes det ikke slike bestander noe annet sted i verden.

Dens livsforhold gir oss derfor en enestående sjanse til å studere hvordan økologiske forhold som rovdyr og/eller mattilgang virker som bestandsregulerende faktorer og til utvikling av anti-rovdyradferd.

I Reindalen varierte andelen av kalv som overlevde til ett års alder fra 0 til 40 prosent. Her har simlene ekstremt lite mat i svangerskapet om vinteren. Våren

Simla og energien

Når kalven er født og kommet på beina og simla har begynt å die den, har hun allerede ofret så mye energi på kalven at det svarer seg å bruke mest mulig energi på å fø den fram til avvenning.

Evolusjonsmessig kan simla «forutse» at dette er mulig; vårløsningen kommer nemlig like etter kalvingen, så hun risikerer ikke å sulte ihjel i juni.

Stoffet er hentet fra

NINA forskningsrapport 010

Terje Skogland:

«Villreinens tilpasning til naturgrunnlaget.»

Svalbard-reinen: Uten rovdyr som fiende

Reinen på Svalbard har utviklet seg gjennom tusener av år uten rovdyr som fiende. Den er fredet mot jakt. Eneste ytre fiender har vært vær og matmangel.

er sen og sommeren kort, og kalvene er født svært små og sent på året.

Over en periode på 11 år var det ingen rekruttering til stammen i 5 år. Etter 2-3 år med vekst i stammen, dør en stor del av kalvene i det første året med en klimatisk vanskelig vinter.

Selv om mekanismene ennå ikke er helt klarlagt, kan man vel si at stammen i Reindalen er regulert av naturgrunnlaget, slik at den på lang sikt ikke produserer noe overskudd.